

Sparta

Charakteristika polis

Cartledge, Paul: Sparta. Praha 2012, s. 43

- „Řecká polis nebyl jen fyzický prostor, šlo o jednotku skládající se ze zemědělského zázemí a z administrativního centra, Nebyl to ani stát v našem moderním slova smyslu, kde se předpokládá existence centralizovaných orgánů vlády, jež bývají odloučeny od celku a nadřazené lidu. Polis byla městským státem, kde obec tvořili Spartané.
- Nevytváří typické městské centrum (vesnický charakter 4 vesnice + Amyklai - Apollón, hradby až ve 2. st. př.)
- Dórský dialekt řečtiny
- Udržují sociální a politické instituce založené na třech tradičních dórských kmenech

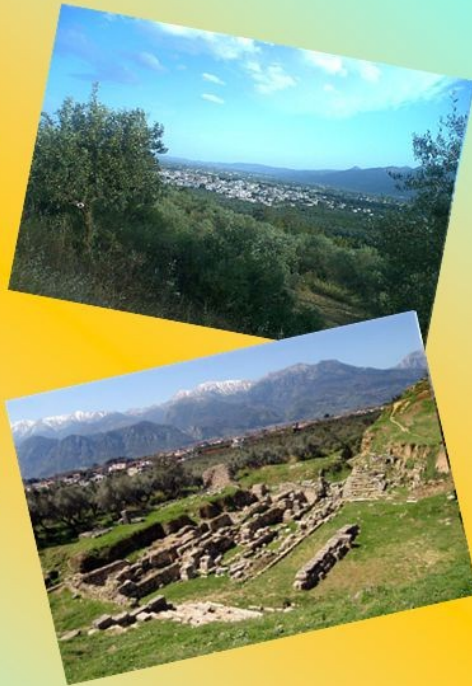
Dórové

- Mytickým zakladatelem kmene Dórů měl být podle pověsti [Dóros](#), jeden ze tří synů praotce Helléna, praotce Helénů.
- Dórové se odlišovali vlastním dialektem řečtiny, charakteristickými tradicemi a společenskou strukturou.
- Původně, tj. v 16.–12. století př. n. l. sídlili na hornatém severu a severozápadě Řecka, v sousedství Illyrů, v [Makedonii](#) a v [Epeiru](#).
- Z ne zcela jasných příčin koncem 2. tisíciletí př. n. l. došlo k jejich migraci na jih na [Peloponés](#) a Egejské ostrovy, částečně na jihozápadní pobřeží [Malé Asie](#) na území ([Doridy](#)) a do tzv. [Velkého Řecka](#) (dnešního jižního pobřeží Itálie). Svou invazí zničili mykénskou kulturu Achájů.
- Na počátku [klasického období starověkého Řecka](#), v 5. století př. n. l., byli Dórové a Iónové dvěma nejpočetnějšími a nejvýznamnějšími řeckými etniky, jejichž soupeření vrcholilo [Peloponéskou válkou](#). V té byli Dórové reprezentováni [Spartou](#) a dalšími členy Peloponéského spolku.

Sparta

O SPARTĚ

- Sparta** (dórsky Σπάρτα, *Spartā*; novořecky Σπάρτη, *Sparti*) byla starověká řecká obec a hlavní město stejnojmenného městského státu, nazývaného rovněž **Lakedaimón**. Jeho teritorium zahrnovalo území Lakonie na jihu Peloponéskeho poloostrova. Sparta se ve starověku vyvinula v jedinečný militaristický stát, díky čemuž se povznesla k pozici vojenské a politické mocnosti Řecka, již si podržela po celé klasické období. Spartští občané nazývali svoji obec „přirozeným ochráncem Řecka“ a jejich králové věřili, že jsou potomky mytického hrdiny Hérakla. V současnosti se poblíž původního antického sídliště nachází moderní Sparta.

Sparta

- Pravý břeh řeky Eurótos
- Rozkládá se daleko od moře
- 4 vesnice + Amyklai
- Vznik centra postupným spojením pěti blízko sebe ležících vesnic == chybí akropole
- Svatyně, gymnasia, ne tak výstavné jako v Athénách
- Rozkvět kultury především v raném období
- Konzervatismus a uzavřenost společnosti lpějící na archaických tradicích

Sparta

Sparta – pozůstatky divadla

Společnost Spart'ané

- Plnoprávní občané – Spartiatai
- Podmínky občanství:
 - vlastnictví *kláru*
 - státní výchova
 - věk 30 let
- Hlavním zaměstnáním příprava na boj – vnímání jako nejlepší
- V boji doprovázeni perioiky i heilóty
- Rodinný život
- Živení z výnosu svých klárů
- Pevný pocit kolektivu – spartanská výchova

Perioikové

- „ti, kteří žijí okolo“
- Méně úrodné hornaté části a pobřežní písmo v Lakónii a Messénii
- Řemesla, obchod
- Cca 80 jejich obcí
- Lokální politická práva
- Nemají vliv na politiku Sparty
- Formálně svobodní poddaní Spart'anů
- Vojenský a ekonomický význam – hlavní význam v doplňování armády

Spartská výchova

- O způsobilosti dítěte nerozhoduje otec, ale rada starců
- 7 dětských let
- Společný výchovný systém = agogé – skupiny – do 18 let
- Zpřetrhání rodinných pout, všichni Sparťané jsou otci = loco parentis
- Ritualizovaná pederastie – od 12 let
- Tajné operace – krypteia vybraných členů
- Společné stravování ve stanech
odmítnutí žadatele při zařazování do stanu = možné vyloučení ze spartské společnosti i vojska
příděly závisí individuálně na členech každé jídelny

Messénské války

- Během [archaického období](#) přitahovalo spartské sousedy relativní bohatství Messénie, totiž úrodná půda a příznivé klima.
- V důsledku atentátu Messéňanů na spartského [Télekla](#) vypukla [první messénská válka](#). Skončila kolem roku 720 př. n. l. podmaněním Messénie Spartou.
- O dvě generace později se Messéňané vzbouřili v [druhé messénské válce](#) (685 př. n. l. – 668 př. n. l.) a dlouho úspěšně Spartánům vzdorovali.
- Popisy této vzpoury naznačují, že Messénii bylo po první válce umožněno udržet si určitou míru autonomie.
- Jelikož cílem Spartánů bylo zvýšit počet pozemků pro své občany, bylo mnoho poražených Messéňanů (těch, kteří nebyli schopni z Messénie uprchnout) po této válce degradováno do postavení [heilótů](#).
- Přerozdělení půdy v Lakónii a Messénii připisováno Lykúrgovi – 9000.
- Pol. 7. stol. – vrchol spartské moci
- Svobodu si vydobudou v l. 370-369 př.

Sparta v klasickém období

3.

messenská válka

- Messéňané se znovu vzbouřili v roce 464 př. n. l. po [zemětřesení ve Spartě](#), které zničilo město a způsobilo velké ztráty na životech.
- Povstalci se několik let bránili v [citadele](#) na vrcholu hory [Ithomi](#), stejně jako za první messénské války.
- Spartáné je z pevnosti na hoře Ithomi nebyli schopni vyhnat, a proto souhlasili s příměřím zprostředkovaným Athéňany. S jejich pomocí messénští povstalci opustili Peloponés a byli Athéňany přesídleni do [Naupaktu](#)

Perioikové

- „ti, kteří žijí v okolí, mimo“
- méně úrodné hornaté části země a pobřežní pásmo v Lakónii a Messénii
- Asi 80 obcí, nárazníkové pásmo
- Mají lokální práva, neovlivňují politiku Sparty jako celku
- Formálně svobodní, aktivní v řemeslech a obchodě
- Využívání i ve vojsku – hoplité (původně v záloze, později zařazování do oddílů), i ekonomicky
- Spartané + perioikové = Lakedaimonští

Heilóti

- Heilót = zajatec
- Achájové, obyvatelé Messénie = Řekové = stejná kultura a jazyk jako jejich přemožitelé
- Povstání – největší 464 př.
- Majetkem státu, ne jedince
- Vázáni k půdě
- Trestné výpravy proti nim - *krypteia*
- Podobný status jako heilóti měly některé skupiny obyvatel ve starověké [Thesálii](#), na [Krétě](#)

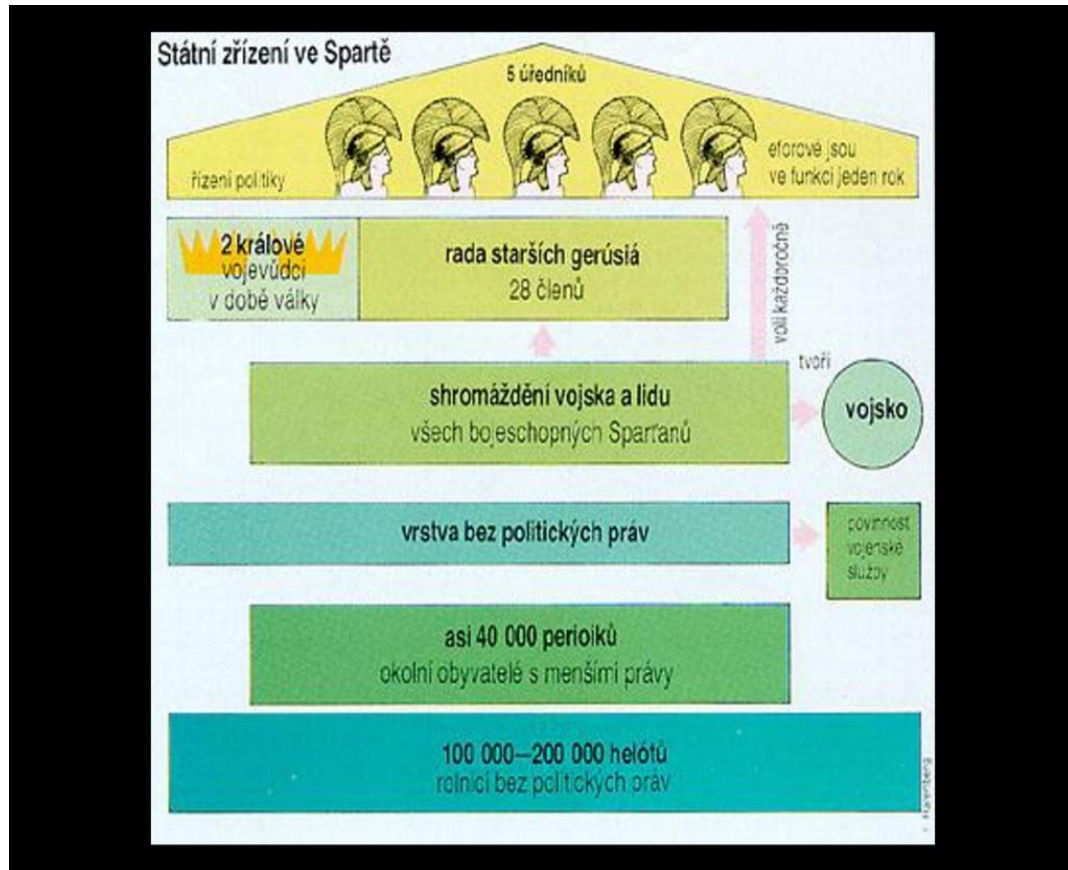
Lykúrgos

- Nejasnosti kolem jeho existence už ve starověku
- Plútarchos: Životy slavných Řeků a Římanů. Lykúrgos.
- *„I dal si Lykúrgos na tomto novém úřadu tak záležet, že o něm přinesl z Delf věštbu, kterou nazývají rhétra. Zní asi takto: Když jsi vystavěl chrám Diovi Syllanioví a Athéně Syllanii, když jsi dal zřídit fýly a óby a když jsi ustanovil radu třiceti starců včetně králů s náčelníky, shromažďuj čas od času lid na Apellai mezi Babykou a Knakionem a tam přednášej a odmítej návrhy, ale lidu náleží vláda a moc.“*
- Velká rhétra = jakýkoliv výrok nebo prohlášení (od dohody až po smlouvu), které jsou posvěceny orákulem a stanou se zákonem

Státní zřízení

- **Dva králové**
 - Dědičně v rodu Ágidovců a Eurypontovců
 - Náboženský, soudní a vojenský význam
 - Posléze omezení eforů
 - Pokles moci v 4. st. př.
- **Eforové**
 - 5 členů
 - voleni každoročně
 - vrchní výkonná moc, vyšší než krále, kterého kontrolují
- **Lidový sněm – apella**
 - dospělí spartští občané – válečníci
 - legitimní původ; státní výchova
 - společné stravování z vlastních zdrojů
 - bezúhonný, statečný, dobré chování ve společnosti
- **Rada třiceti = gerúsie**
 - 28 členů nad 60 let + 2 králové
 - doživotní úřad, aristokraté
 - předjednává všechny záležitosti + nejvyšší soud, právo i soudit krále

Státní zřízení ve Spartě Heilóti

SPARTA

Heilóti - Acháiové

1. Státní otroci
2. Živí plnoprávné Sparťany
3. Přidělováni s půdou Sparťanům
4. Sparťané s nimi nemohou disponovat
5. Heilóti mají tendenci ke vzpourám
6. Mladí Sparťané pořádají kárné výpravy tzv. *krypteia*

Falanga

- Těžkooděnci = hoplité
- Název odvozen od těžkého štítu – dvě držadla, levá paže
- Pro Spartány typické dlouhé vlasy a dlouhý červený plášť
- Akceschopnost spočívala nejen v počtu mužů, ale v přesně sehrané koordinaci, tvrdé disciplíně a vysoké morálce.

Bojová taktika

- Thúkydídés:
- „... strach nutí každého muže snažit se co nejvíce chránit svou neozbrojenou pravou stranu pomocí štítu muže, který stojí vedle něho. Říká si, že čím těsněji jsou štíty u sebe, tím lepší bude jeho ochrana.“
- „Pištci byli ve velkém počtu podle zvyku zařazeni doprostřed sestavy ne z důvodu náboženského, ale aby vojáci při svém postupu pochodovali stejným krokem, aby se jejich řady netrhaly, jak se často stává velkým vojskům při střetnutí s nepřítelem.“

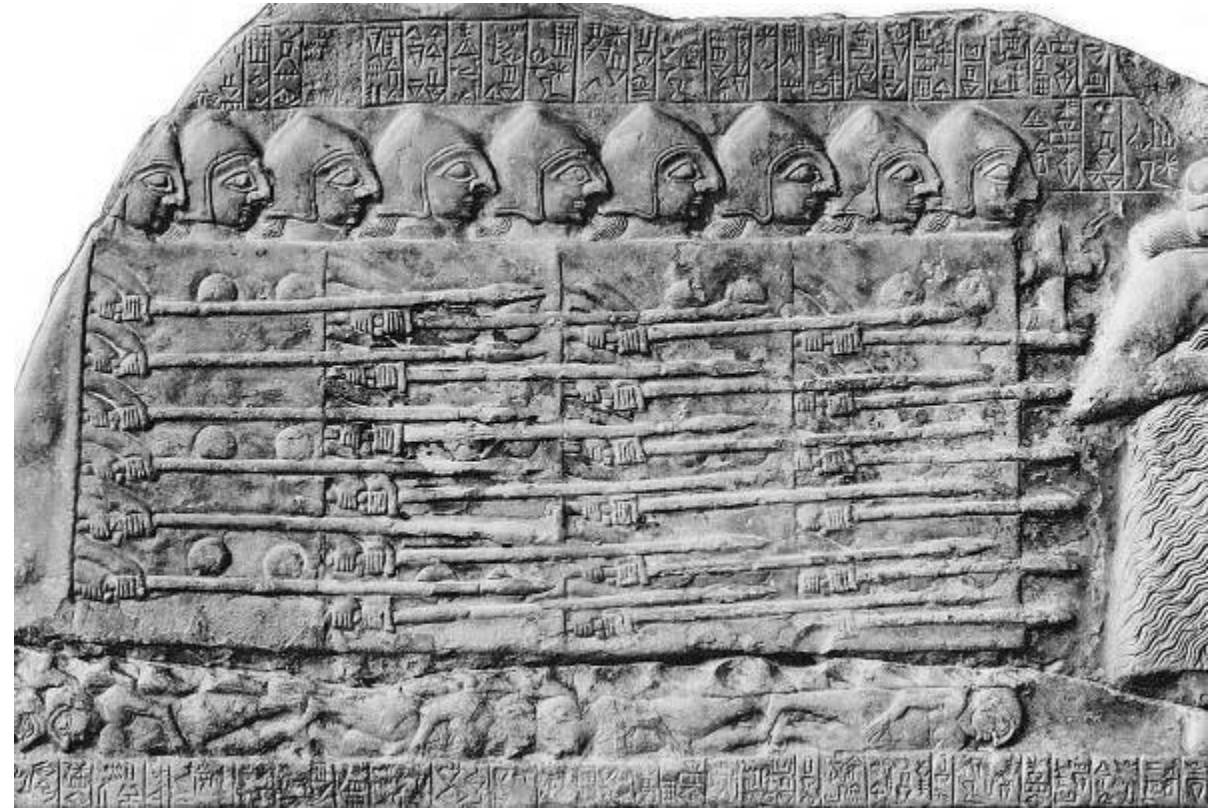
Hoplita Leonidás

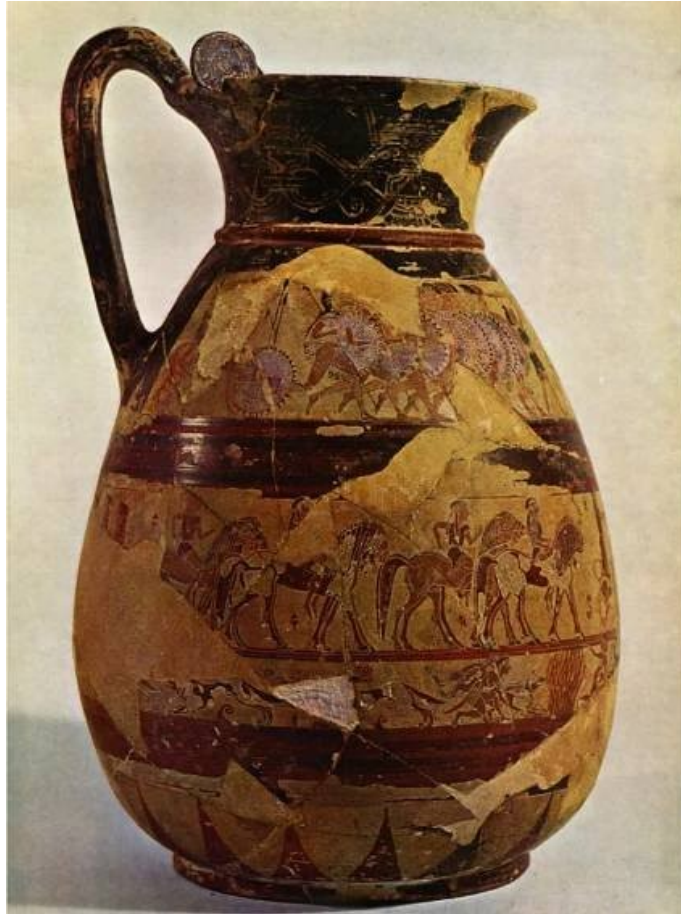
nad král

Falanga

Sparta

Marathon dñes

Řecko-perské války

Jean-Louis David, Leonidás u Thermopyl

Peloponéský spolek

-
- **Peloponéský spolek**

nejstarší řecký spolek

konec 6. st. př.

3 hlavní státy – Sparta, Élida,
Korint

vojenský, ne politický charakter
hlavní silou pozemní vojsko
na Peloponnésu hlavním nepříte-
lem Argos

XXX Athénský námořní spolek

Peloponéský spolek

- Pro členy spolku žádné poplatky či daně zavedeny nebyly, ale v době války mohla [Sparta](#) žádat na svých spojencích žádat třetinu jejích armády.
- Byla jakýmsi hegemonem spolku, ale její dominance se projevovala pouze na vojenské úrovni, nikoli na politické.
- Hlavní bod byl tedy ochrana a bezpečnost všech členů výměnou za pomoc při případné obraně Sparty.
- V [bitvě u Leukter](#) roku 371 př. n. l. [Sparta](#) utrpěla porážku == začátek jejího konce.
- Městské státy začaly od spolku postupně odstupovat, čímž samozřejmě upadala jeho moc.
- Definitivní konec nastal roku [338 př. n. l.](#), kdy došlo k invazi krále [Filipa II. Makedonského](#), který si podmanil celé [Recko](#) a vytvořil tzv. [Korintský spolek](#), jehož členy byly všechny peloponéské státy kromě Sparty.
- Sparťané se ani neúčastní tažení Alexandra Velikého do Asie.

Athénsko-spartské soupeření

Sparta

- Population in 475 - 430 B.C.
 - Approx. 100,000
- Allies
 - Peloponnesian League
 - Strongest
- Legacy
 - Military power

- Důsledkem vyhraných řecko-perských válek (480 Thermopyly, Leonidás, 479 Plataje, Pausaniás)

vznik Athénského námořního spolku

ekonomické soupeření Athén s Korintem

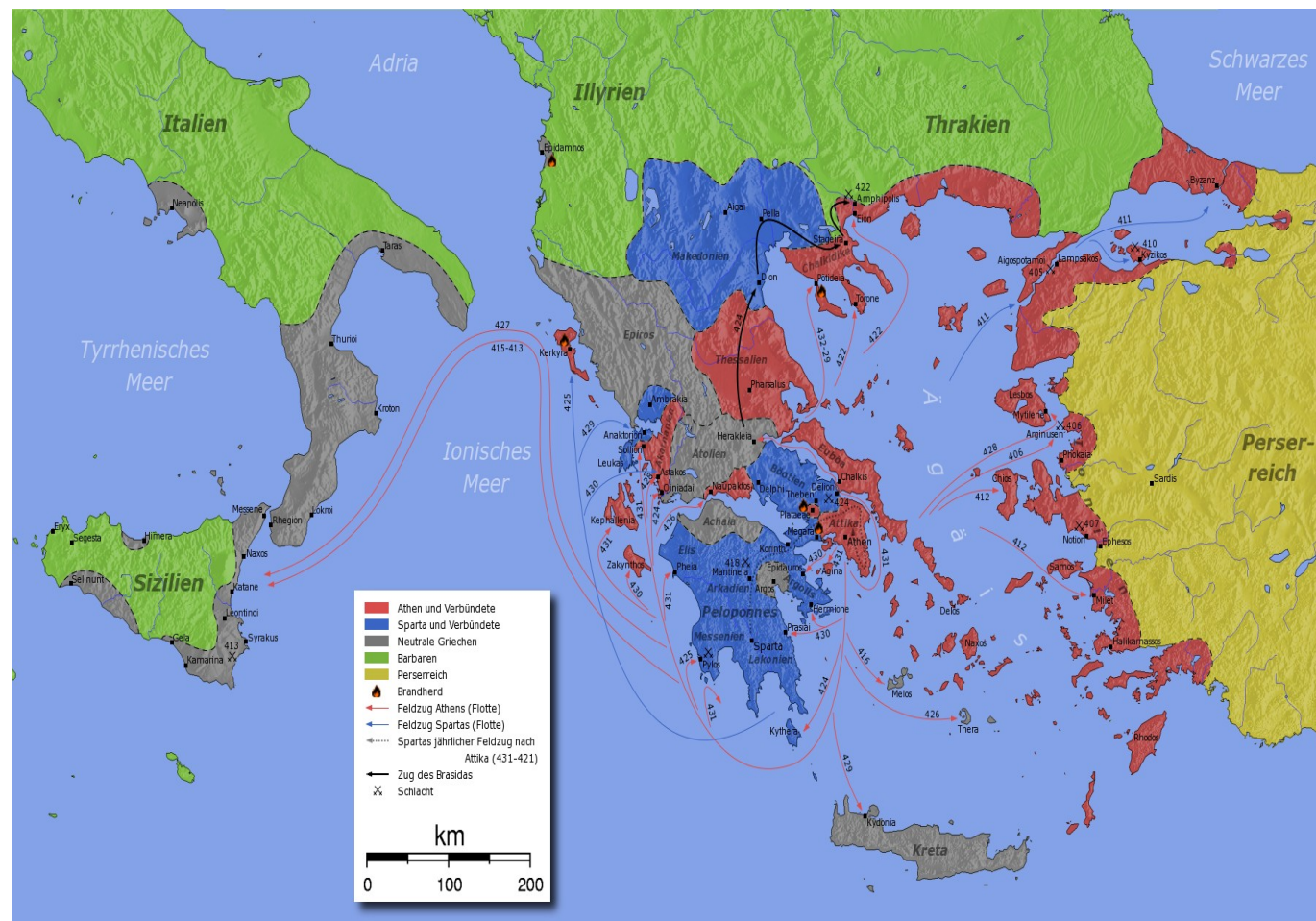
445 př. mírová smlouva

431-404 př. peloponéská válka

Peloponéská válka

Peloponéská válka

- 431 – 401 př. n. l.
- důvod: rivalita mezi Spartou a Athénami
- Athény zasáhla morová rána
- 404 musely Athény kapitulovat
- tvrdé podmínky míru: jaké?
- Sparta si své postavení nedokázala udržet
- této situaci využila Makedonie

Spartská říše 404-371 př.

Příčiny vítězství:

a/ finanční podpora Persie

b/strategické a taktické chyby na straně Athén

V radě hlavní slovo **Lýsandra** – propagace velmocenské politiky

- Říše se rozkládá i mimo Peloponés
- Vybírají tribut
- Udržují flotilu
- V 90. l. 4. st. př. boje za řeckou svobodu v Malé Asii – král Agésilaos – nevelké úspěchy

Athénská říše byla založena na protiperské pozici XXX Lysandrova je antidemokratická, autokraticky prosazovaná

Příliv kořisti = destabilizace spartských morálních hodnot

Smlouvy

- Smlouva
- Nepodepisuje se
- Skládá se přísaha jménem bohů, kteří se tak stávali jejími ručiteli
- Porušení = bezbožný čin žádající si odplatu některého z bohů
- Dohody byly nazývány podle hlavních vyjednávačů
- **Kalliův mír** (Kalliás, athénský aristokrat)
uzavřen mezi perským velkokrálem a Athéňany
na jednu generaci utichly vzájemné boje
- **Níkiův mír** – 421 – mezi Athénami a Spartou a jejich spojenci = přerušení peloponéské války
- **Antalkidův mír**, „královský mír“ – první obecná mírová smlouva vztahující se na všechny Řeky, pojmenována podle spartského krále Antalkida z rodu Eurypontovců

Bitva u Leukter – 371 př.

- Xenofón:

„ Po těchto událostech dorazil do Lakedaimonu posle se zprávou o pohromě právě v poslední den gymnopaidií, když se v divadle konal sborový tanec mužů. Jakmile eforové uslyšeli o pohromě, byli otřeseni – jinak tomu podle mého názoru ani nemohlo být. Sborový tanec již nezahájili, závody však nechali dokončit. Oznámili jména padlých jednotlivým rodinám, ale ženám nařídili, aby hlasitě nenaříkaly, nýbrž aby tu pohromu snášely v tichosti. Příštího dne bylo možno vidět, jak se pohybují na veřejnosti s jasnou a veselou tváří ti, jejichž příbuzní padli, kdežto jen zřídka kdy bys mohl vidět občany, jejichž příbuzní podle zpráv žili. Tito lidé chodili zachmuřeně a s pocitem ponížení.“

Konec Sparty

- Definitivní rozklad spartského státu nastal na konci [3. století př. n. l.](#) poté, co král [Kleomenés III.](#) podlehl spojeným silám Makedoňanů a Achajů v [bitvě u Sellasie](#).
- Sparta byla později přinucena ke vstupu do [achajského spolku](#).
- V době [punských válek](#) mezi [Římem](#) a [Kartágem](#) byla Sparta spojencem Římanů
- Ve pol. 2. st. př. se stala součástí [římské](#) provincie [Achaia](#).